

Zum Schlusse teile ich noch jene auf frühere Winter bezüglichen, aber bisher noch unveröffentlichten Bombycilla-Daten mit, welche unserm Institute in dem vergangenen Jahre verspätet eingesandt wurden :

16—18. I. 1925, Szombathely, Kom. Vas, Dr. GÉZA FROMM.

6—28. I. 1926, Szombathely, Kom. Vas, Dr. GÉZA FROMM.

15. XII. 1926, Telki, Kom. Pest, FRANZ STOFELTZ.

26—28. XII. 1927, Szombathely, Kom. Vas, Dr. GÉZA FROMM.

Unsern geehrten Beobachtern und Mitarbeitern spreche ich für die Einsendung der Daten den aufrichtigsten Dank des *Ornithologischen Institutes* aus.

A keresztcsőrű 1928—30. évi inváziói Magyarországon.

Irta: SCHENK JAKAB.

Az 1927. évben lefolyt nagy európai keresztcsőrű inváziónak Magyarországon is elég számos jele mutatkozott, amint ezt az Aquila 1927/28. évi kötetének 396/97. lapjain ismertettem. Utólagosan beérkezett adatként említem, hogy ADAMETZ LEÓ szerint 1927. aug. 7-én egy ♂-et észleltek Túrkevén is. Azóta minden esztendőben megjelentek a keresztcsőrűek néhány olyan helyen, ahol máskor nem szoktak mutatkozni. Így 1928-ban már nagyon korán, március 2.-án látott 8 darabot Hegyemeghy Dezső Likócs pusztán, Győr közelében. Ápr. 1—27-ig 20—30 darabot észlelt DR. MAUKS KÁROLY Diósgyőrött. Június 14.-én BARTHOS GYULA 3 darabot figyelt meg Nagykanizsa vidékén a Zsigárd erdőben.

1929-ben Európában újabb inváziót észleltek több országban. Ez az invázió egészen Málta szigetéig és Palesztináig terjedt. Magyarországon az invázióból csak töredékeket észleltek. Így Sopronban HEGYMEGHY LÁSZLÓ február 15-ike táján 15—18 darabot látott, RÉZ ENDRE Diósjenőn május 28-tól okt. 3-ig figyelte meg őket. A Tátrából MAUKS VILMOS azt jelentette, hogy Tátraháza vidékén sok volt belőlük, mert jó volt a lucfenyőmagtermés. Aug. 1 és dec. 31 között sokat észlelt az alacsonyabb fekvésű területeken is, így a leibici gyümölcsös kertekben. Ezt az utóbbi adatot azonban alig lehet az invázióval összefüggésbe hozni. Valószínű, hogy a tátrai állomány házi mozgalmáról van szó. A hegyvidékekről származó adatok mellett rendkívül feltűnő, hogy az Alföldön is mutatkozott keresztcsőrű. BALOGH JÁNOS szerint 1929. jul. 24-én lőttek egy ♀ példányt Túrkevén.

Az 1930. év folyamán újabb, nagyobb invázió folyt le Európában, amelyet Norvégiában, Finn-, Svéd-, Német-, Francia- és Olaszországban észleltek. Ez az invázió Magyarországra is kiterjedt, de csak kevés

helyre, úgy hogy nem lehet általánosnak minősíteni. A külföldről ismeretes adatok összehasonlítása alapján arra a feltűnő és érdekes eredményre jutunk, hogy Magyarországon tulajdonképpen 3 invázió volt és pedig az első február havában zajlott le, a második június, július és augusztus hónapokra terjedt, a harmadik okt., november és december hónapokra esett. Ezek közül csak a június—augusztusi invázió folyt le párhuzamosan az európaival s így arra kell következtetni, hogy a februári és az őszi novemberi inváziók tán inkább csak helyi jelentőségűek voltak.

A február havi invázióról csak két adatunk van. BREUER GYÖRGY szerint február 4.-én mutatkoztak Sopronban. RÉZ ENDRE szerint Diósjenőn febr. 10.-én 300 darabból álló csapat mutatkozott. Ezen a területen ettől kezdve állandóan emelkedett a számuk s az erdő minden része hangos volt zip-zipp szavuktól. Az utolsó nagyobb csapat, kb. 200 drb., augusztus elsején mutatkozott, ettől kezdve számuk egyre fogyott s október 3-tól kezdve többé nem látta őket. Az invázió alkalmával a Diósjenőn megfordult keresztcsőrűek számát 600—800 példányra becsülte. A madarak a luc- és erdei fenyő rügyeinek lecsípése által érzékeny erdészeti károkat okoztak.

A diósjenői invázió adatai belenyulnak a nyári invázióba is, melynek adatai a következők:

Június 28-tól aug. közepéig Tápiószelén egy csapat a kertben levő lucfenyőcsoportot szállotta meg s ennek termését teljesen elfogyasztotta. Amikor legnagyobb számban mutatkoztak, akkor 11 darabot olvastak; VICZIÁN ANTAL jelentése.

Július 3-tól aug. 22-ig. Ebben az időben 4—12-es csapatokban jelent meg ez a madárfaj Pusztá-Nagy-Szenttamáson; azelőtt ott sohase fordult elő. A lucfenyők zöld tobozán éltek. IFJ. GRÓF ALMÁSY DÉNES jelentése.

Július 22-én 6 darab mutatkozott Baja területén, ahol szintén a még zöld fenyőtobozokat nyitogatták FEKETE KÁROLY értesítése szerint.

Július 23-án DR. VASVÁRI MIKLÓS észlelt egy példányt Nagymaroson.

Július 26-án 7 darab jelent meg Nagykanizsán; 31-én 12 volt, összesen kb. 50 darabot figyeltek meg. Okt. 19-én is észlelték s nov. 30-án az utolsó 3 darab mutatkozott; BARTHOS GYULA megfigyelései.

Aug. 1. Kőrösladány (Békés m.); IFJ. GRÓF ALMÁSY DÉNES.

„ 1. Kővárhosszúfalú (Szatmár m.); IFJ. GRÓF ALMÁSY D.

„ 6. egy darab lövetett Sismándon (Fejér m.); HOLLÁN ERNŐ.

„ 7-től egy pár kb. egy hétig Kecskeméten, a temető öreg lucfenyőin; CSIKAI PÁL.

Aug. 7—8—9-én néhány ♂ és ♀ mutatkozott Turkevén. ADAMETZ LEÓ szerint thuya fákon tartózkodtak és augusztus hó folyamán még több izben is látták őket.

Aug. 14—18. Hetény-puszta (Somogy m.), 17. drb; ROSOS JÓZSEF.
 „ 16. öregekből és fiatalokból álló csapat a fenyvesekben. Kis-
 hárságypuszta (Somogy m.); GRÓF BOLZA PÁL.

Aug. 17. 5 darab, amelyek még néhány napig itt voltak és a
 Thuya magvait bontogatták; HEGYMEGHY DEZSŐ.

Aug. 24. DR. VASVÁRI MIKLÓS 6 darabot észlelt Szentgotthárdon
 (Szolnok-Doboka m.) a Gr. Wass-féle parkban.

Okt. 8—18. között Pécsen 8—15 drb., majd dec. 20—30. között,
 még később 1931. jan. 1—10. és febr. 13—18. között. Sűrűn jártak az
 etetőre s ott huzamos ideig tartózkodtak, úgy, hogy más madár nem
 tudott odajutni s alig lehetett elhessegetni őket. PÁLDI GÉZA jelentése.

Okt. 15. Körmend, 13 drb.; MOLNÁR LAJOS.

Nov. 8. Hidegkút, Pest-m. 20—25 drb., WARGA KÁLMÁN.

Nov. 8. Nagykovácsi, Pest-m. 20—25 drb. Dec. 10—15. 15—20
 drb., WARGA KÁLMÁN.

Nov. 24—26. 3 drb. Abádszalók, KISS PÉTER.

Nov. 30. Nagycsákány, WALZEL JÓZSEF.

Állítólag fészkel Jéke, Szabolcsmegyei községben, ahonnan BURGER
 ANDRÁS akart küldeni intézetünknek egy 1930. júl. 21.-én elejtett fiókát,
 mely azonban sajnos az elküldés előtt macskakaromra jutott. A kereszt-
 csőrűek 1930. tavaszán érkeztek ide s két pár 9 fiókát neveltek.

Az intézetünkhöz beküldött valamennyi bizonyító példány a
 kis keresztcsőrű (*Loxia curvirostra* L.) formához tartozott.

Az 1930. évi invázió távolról sem érte el az európainak a méreteit
 és valószínű, hogy szervesen nem is tartozott hozzá ahhoz. Ha földrajzi
 fekvésük szerint osztályozzuk azokat az állomásokat, amelyeken 1930-
 ban megfigyelték a keresztcsőrűeket, úgy két kiindulási központra követ-
 kezthetünk, az egyik a kárpáti, a másik az alpesi. Az elsőből származ-
 hattak a diósjenői, nagymarosi, tápiószelei, túrkevei, jékei, pusztanagy-
 szenttamási, kőrösladányi, kővárhosszúfalui, abádszalóki és szentgott-
 hárdi példányok. Az alpesi központ északi vonala mentén vonulhattak
 a soproni, likócsi, sismándi és kecskeméti példányok, míg a délin a nagy-
 kanizsaiak, hetényiek, kishárságiak és bajaiak. Az okt.—dec. folyamán
 megfigyelt pécsi, körmendi és nagycsákányi keresztcsőrűek ennek a
 vonalnak visszavonuló, vagy újabban bevándorló példányai lehettek.

Az ilyen invázióknál sajnos a legtöbb esetben teljesen ismeret-
 lenek a kiindulási központok és az ott uralkodó biológiai viszonyok,
 úgy, hogy az okokról csak többé-kevésbé valószínű föltevéseket lehet
 megkockáztatni s meg kell elégednünk azzal, hogy regisztráljuk a tudo-
 másunkra jutó adatokat.

Kreuzschnabel-Invasion in Ungarn in den Jahren 1928—1930.

VON JAKOB SCHENK.

Die grosse europäische Kreuzschnabel-Invasion des Jahres 1927 erstreckte sich auch über Ungarn, allerdings nur in geringerem Masse, worüber ich im Jahrgang 1927/28 der *Aquila*, S. 437/8 berichtete. Als verspätet eingesendeter Beitrag möge erwähnt werden, dass LEO ADAMETZ ein ♂ Exemplar am 27. August 1927 im Túrkeve im Alföld beobachtete. Seit dieser Zeit erschienen die Kreuzschnäbel in den drei nachfolgenden Jahren wieder auf einigen solchen Gebieten, wo dieselben ansonsten nicht vorzukommen pflegen. So wurden dieselben im Jahre 1928 schon früh, am 2. März in Likócs bei der Stadt Győr von DESIDERIUS HEGYMEGHY beobachtet. Hier wurden insgesamt 8 Ex. konstatiert; DR KARL MAUKS beobachtete vom 1—27 April 20—30 Exemplare in Diósgyőr. In der Gegend von Nagykanizsa beobachtete JULIUS BARTHOS am 14 Juni 3 St.

Im Jahre 1929 wurde in mehreren Ländern Europas abermals eine Invasion beobachtet, die sich bis zur Insel Malta und Palästina erstreckte. In Ungarn wurden jedoch nur spärliche Bruchteile dieser Invasion wahrgenommen. So beobachtete LADISLAUS HEGYMEGHY am 15. Feber etwa 15—18. Ex. in Sopron. ANDREAS RÉZ fand dieselben in Diósjenő vom 28. Mai bis 3. Okt. WILHELM MAUKS berichtet aus Tátraháza, dass sich dort viele aufhielten, weil der Ertrag der Kieferzapfen sehr günstig war. Vom 1. August bis 31. December beobachtete er dieselben häufig auch in den niedrigeren Lagen, so in den Obstgärten von Leibic. Die letzteren Angaben dürften sich vielleicht nicht auf eine Invasion beziehen, sondern auf eine lokale Bewegung des in der Tátra wohnhaften Kreuzschnabel-Bestandes. Neben diesen aus Gebirgsgegenden stammenden Vorkommen ist es ausserordentlich auffallend, dass sich damals die Kreuzschnäbel auch im ungarischen Tieflande zeigten. JOHANN BALOGH berichtet über ein am 24. Juli 1929 in Túrkeve erlegtes Exemplar.

Das Jahr 1930 brachte wieder eine grössere Invasion, die sich hauptsächlich über Norwegen, Finnland, Schweden, Deutschland, Frankreich und Italien ergoss. Diese Invasion wurde auch in Ungarn beobachtet, doch nur an sehr wenigen Stellen, so dass dieselbe keineswegs als allgemein bezeichnet werden kann. Auf Grund des Vergleiches mit den ausländischen Daten kann man konstatieren, dass im Jahre 1930 in Ungarn eigentlich

drei Kreuzschnabel-Invasiven stattfanden und zwar die erste in Februar, die zweite im Juni, Juli, August, die dritte im Oktober, November und Dezember. Von diesen verlief nur die Juni—August Invasion parallel mit der allgemeinen europäischen, so dass die beiden ersten vielleicht nur ganz lokale Erscheinungen waren, deren unmittelbare Ursache uns jedoch ebenfalls unbekannt ist.

Von der Febr.-Invasion erhielten wir nur 2 Daten. GEORG BREUER beobachtete einige am 4. Febr., während ANDREAS RÉZ aus Diósjenő auch diesmal über das Erscheinen in grösserer Anzahl berichtet. Seinem Berichte entnehmen wir folgende Daten. „Am 10. Februar 1930 sah ich den ersten grossen, aus ca. 200—300 Exemplaren bestehenden Loxia-Schwarm. Von diesem Tage angefangen vergrösserte sich ihre Zahl fortwährend, und alle Teile des Waldes wiederhallten von ihren zipp-zipp-Rufen. Für die Intensität der Invasion ist es bezeichnend, dass die Kreuzschnäbel sogar die inmitten der Ortschaft, im alten Schlosspark stehenden Weisstannen einige Tage hindurch zahlreich besuchten. Die letzte grosse Schar, etwa 200 Stück, sah ich am 1. August. Von da ab verringerte sich ihre Anzahl zusehends, und nach dem 3. Oktober beobachtete ich sie nicht mehr. Die Gesamtanzahl während der Invasion schätze ich auf 6—800 Stück. In den Nadelwäldern verursachten sie durch Abkneifen der Triebe empfindlichen Schaden.“

Die letzten Daten der Invasion von Diósjenő fallen schon in die Juni-August-Invasion, von welcher noch folgende Date eingesendet wurden.

Von 28. Juni bis Mitte August ein Flug in Tápiószele, welcher eine Kieferngruppe besiedelte und die Zapfen derselben total plünderte. Laut dem Berichte von ANTON VICIÁN wurde eine Höchstanzahl von 11 St. auf einmal beobachtet.

Vom 3. Juli bis 22. August wurden Flüge von 4—12 Stück in Puszta-Nagy-Szenttamás beobachtet, wo dieselben bisher niemals vorgekommen sind. Die Vögel ernährten sich von den noch grünen Zapfen der Kiefern. Bericht von GRAF DYONISIUS ALMÁSY.

Am 26. Juli beobachtete DR. NIKOLAUS VASVÁRI ein Exemplar in Nagymaros.

Am 26-ten Juli erschienen 7 St. in Nagykanizsa, woselbst auch am 31-ten 12 St. beobachtet wurden. Insgesamt wurden etwa 50 St. gezählt. Auch hier wurde die auffallende Erscheinung konstatiert, dass an der nämlichen Station zwei Invasionen beobachtet wurden, in dem hier auch am 19-ten Oktober einige Exemplare erschienen und die letzten 3 Ex. am 30. Nov. beobachtet wurden. Bericht von JULIUS BARTHOS.

Am 1. August in Kőrösladány (Kom. Békés) und Kővárhosszufalu (Kom. Szatmár). Bericht von GRAF DYONISIUS ALMÁSY.

Am 6. August 1 Ex. in Sismánd (Kom. Fejér) erlegt. Bericht von ERNST HOLLÁN.

Vom 7. August eine Woche lang 1 Paar auf den alten Kiefern im Friedhofe der Stadt Kecskemét. PAUL CSIKAI.

Von 7—9-ten August einige ♂ und ♀ Exemplare in Turkeve; laut dem Berichte von LEO ADAMETZ hielten sich dieselben hauptsächlich auf Thuya-Bäumen auf und wurden sie im Laufe des Monats noch mehrmals gesichtet.

Vom 14. bis 18. August 17 St. in Puszta-Hetény (Komitat Somogy); Bericht von JOSEF ROSOS.

16. Aug. ein Flug von Alt- und Jungvögeln in Kieferbeständen der Puszta Kishárságy, Kom. Somogy. Bericht von GRAF PAUL BOLZA.

Vom 17. Aug. einige Tage hindurch 5 St., welche sich von den Thuya-Früchten ernährten in Likócs. DESIDERIUS HEGYMEGHY.

24. Aug. 6 St. in Szentgothárd (Kom. Szolnok-Doboka, Siebenbürgen) im Parke des GRAFEN ENDRE WASS. Bericht von DR. NIKOLAUS VASVÁRI.

Vom 8 bis 18 Okt. in Pécs 8—15 St., dann wieder einige zwischen 20—30 Dez., später vom 1 bis 10. Januar 1931, dann von 13. bis 18. Feber. Diese Fremdlinge besuchten ständig die Winterfutterapparate und fühlten sich daselbst derart wohl, dass sie wirklich lästig wurden. Stundenlang besetzten sie einen Apparat, welcher von keinem anderen Vogel besucht werden konnte und liessen sich kaum auf kurze Zeit vertreiben. Bericht von GÉZA PÁLDI.

15. Okt. in Körmend 13 St., LUDWIG MOLNÁR.

8. Nov. in Hidegkut und Nagykovácsi, Kom. Pest, nahe bei Budapest, je 20—25 St., KOLOMAN WARGA.

24—26 Nov. in Abádszalók, Komitat Jász-Nagy-Kun-Szolnok, 3 St. 1 ♂, 2 ♀; PETER KISS.

30. Nov. Nagycsákány, JOSEF WALZEL.

Angeblich sollen 2 Paare des Kreuzschnabels im Sommer 1930 in Jéke, Komitat Szabolcs, also in dem nordwestlichen Teile der Ungarischen Tiefebene gebrütet haben. Von den 9 Jungen der 2 Paare erlegte ANDREAS BURGER eines am 21. Juli, welches leider vor der Absendung von einer Katze verzehrt wurde. Die Kreuzschnäbel erschienen im Laufe des Frühjahres.

Die an unser Institut eingesandten Belegexemplare gehörten durchwegs zur Form *Loxia curvirostra* L. (Fichtenkreuzschnabel). Die Dimension dieser Invasion reichte diesmal nicht am entferntesten an die europäische heran. Wahrscheinlich wurden wir von dieser fast gar nicht berührt, denn wenn wir die geographische Lage derjenigen Gebiete betrachten, auf welchen diese Invasion wahrgenommen wurde, so können

wir zwei Ausgangs-Zentren feststellen und zwar einerseits das in den Karpathen, andererseits das in den Alpen gelegene. Aus dem ersten schwärmten die in Diósjenő, Nagymaros, Tápiószéle, Turkeve Puszta Nagy-Szenttamás, Körösladány, Kővárhosszafalu, Abádszalók und Szentgotthárd heraus, während aus dem zweiten einer nördlicher Linie entlang Sopron, Likócs Sismánd und Kecskemét und einer südlichen Linie entlang in fast genau west-östlicher Richtung Nagykanizsa, Hetény-puszta, Kishárság und Baja beschickt wurden. Die Oktober-Dez.-Daten dürften sich auf Rückzügler oder neue Einwanderer beziehen. Leider sind bei solchen Invasionen fast ausschliesslich die Ausgangs-Zentren und die dort herrschenden Verhältnisse unbekannt, so dass man über die Ursachen dieser Invasionen leider nur mehr oder minder wahrscheinliche Vermutungen äussern kann und sich mit der Registrierung der darauf bezüglichen Beobachtungen begnügen muss.

A m. kir. Madártani Intézet 1928—30 évi madárjelölései. *)

Irta: SCHENK JAKAB.

XIII. jelentés.

Dacára a szinte példátlanul súlyos és kedvezőtlen gazdasági viszonyoknak, melyek az intézet állami ellátmányában is érezhetőkké váltak: a gyűrűzési munkálatokban mégis állandó emelkedést látunk. 1930-ban Csonkamagyarországon 7.039 madarat gyűrűztünk, jóval többet, mint amennyit valaha Nagymagyarországon egy évben (1912: 5.581 madár) elértünk. Az intézetnek e téren működő lelkes és hű munkatársai közül külön említést érdemelnek: DR. THÓBIÁS GYULA 3.488, BÁRSONY GYÖRGY 1.040, MÜLLER PÉTER 1.009, BÁRÓ SÓLYMOSY LÁSZLÓ 933, KABÁ CZY ERNŐ 825, BREUER GYÖRGY 419 és RÉZ ENDRE 324 madár meggyűrűzésével. Az intézet tisztviselőinek jelölései közül ki kell emelnem WARGA KÁLMÁN teljesítményét 5.347 gyűrűzéssel.

A gyűrűzés programjában nem igen történt változás. A gébicsek gyűrűzésére továbbra is felhívtuk munkatársaink figyelmét és valóban szép teljesítményt értünk el, mert míg 1927-ig bezárólag összesen 383 *tövisszúró gébicset* gyűrűztünk, addig 1930 végéig ezt a számot 902-re vittük fel. *Kis őrgébicset* 1927-ig 113-at, 1930 végéig 336-ot jelöltünk meg.

*) Az előbbi jelentések: Aquila: 1908: 294. l.; 1909: 245. l.; 1910: 219. l.; 1911: 326. l.; 1912: 321. l.; 1913: 434. l.; 1915: 219. l.; 1919: 26. l.; 1922: 51. l.; 1923/24: 145. l.; 1925/26: 24. l.; 1927/28: 16. l.